

'Ze kunnen geen Nederlands, mijnheer...'

Van onthaalschool voor nieuwkomers naar vervolgschool: een taalbeleid vanuit diversiteit

Ria Flament

Aan de Voskenslaan in Gent stapt de Slovaakse Monika Horvathova uit de poorten van de hogeschool. Ze volgt er het eerste jaar Bestuurskunde en Politiek Management. Ze verzucht: vijf hoofdstukken politieke geschiedenis van België in één les... zovéél... Ze heeft er net zes jaar tso opzitten, Secretariaat-Talen. Glansrijk geslaagd. In haar laatste jaar kaapte ze zelfs nog de 'Young Women Public Affair Award' weg. Bij de proclamatie werd vermeld: 'nog maar zeven jaar in België'.

Wat niet vermeld werd... Zeven jaar geleden startte Monika in OKAN¹ op de Toren van Babel², een onthaalschool voor anderstalige nieuwkomers, en volgde er tien maanden Nederlands. Nadien verliep haar schoolloopbaan in België niet zonder kleerscheuren. Door de Toren van Babel werd Monika georiënteerd naar aso. Tijdens een kennismakingsbezoek aan een aso-school werd ze geconfronteerd met een taaltoets ontworpen door het Steunpunt NT2 in Leuven met als bedoeling de hoeveelheid woordenschat van de Vlaamse leerlingen te meten. Hier werd deze toets echter gebruikt als uitsluitingsmiddel. Na tien maanden Nederlands haalde Monika 30% op deze toets. De aso-school raadde haar de inschrijving sterk af. Een zware domper voor Monika. Er wordt geen rekening gehouden met haar potentieel en haar ontwikkelingskansen ketsen gewoon af op een kortzichtige inschrijvingspolitiek.

Monika laat zich hierdoor niet uit haar lood slaan. Gesteund door de visie van de onthaalschool en haar ouders schrijft ze zich in een tso-richting in. Hoewel, het trauma van de mislukte taaltest weegt... ze is doodsbang. In de nieuwe school kent ze niemand. In OKAN waren het allemaal kinderen van verschillende nationaliteiten met dezelfde problematiek. In de vervolgschool waren de meeste leerlingen Belgen, zij spraken vlot. Monika verstond hen wel, maar sprak zelf nog niet zo vlot. In het begin lieten de medeleerlingen haar links liggen. Misschien vanuit het idee dat Monika hen nog niet zou verstaan. Tot het eerste rapport, tot zij de resultaten van Monika zagen. De leerkrachten vroegen: 'Waarom zit jij niet in het aso?' De medeleerlingen begonnen zelfs uitleg te vragen aan Monika. Voor haar zelfvertrouwen was dat een prima opsteker. Door de leerkrachten werd Monika als voorbeeld aangehaald, zowel voor de Belgen als voor de migranten in België geboren: 'Jullie zijn hier al zo lang en Monika is hier nog maar één jaar...'

Thuis staan ze achter haar. Naarmate ze zich beter in haar vel voelt, gaat ze ook een plaats innemen op school. Ze geeft aerobic en hiphop-les aan de jongere leerlingen. En nog later gaat ze als ervaringsdeskundige (ex-OKAN-leerling) die het hele proces van doorstromen in een vervolgschool heeft meegemaakt, de pas doorgestroomde OKAN'ers helpen in de woensdagklas. Dat is een project op de Toren van Babel waar – met steun van de Koning Boudewijnstichting – ex-nieuwkomers nieuwkomers helpen die pas doorgestroomd zijn, met vakken als wiskunde, Frans, enzovoort. Peer tutoring net-overschrijdend... Het kán.

OKAN-leerlingen willen, net zoals Belgische leerlingen, allemaal advocaat of dokter of piloot of politieagent worden...

De startervaring van Monika is echter wel het begin geweest van de ontwikkeling van het vervolgschool-taalbeleid van de Toren van Babel. Toen werd namelijk duidelijk dat nieuwkomers geen plek hadden in de vervolgscholen. Onbekend en onbemind. Meer nog: nieuwkomers bovenop de talige achterstand van de in België geboren migranten zonder thuistaal Nederlands was gewoon teveel van het goede voor veel vervolgscholen. Er was werk aan de winkel.

Verschillende uitgangspunten moesten tegelijkertijd aangepakt worden. Er was nood aan een emancipatorisch beleid:

- (1) de OKAN-leerling zelf moest gewapend worden;
- (2) de OKAN-school moest haar traject aanpassen;
- (3) de vervolgschool moest ondersteund worden;
- (4) de vervolgschoolleerkrachten moest leren individuele leertrajecten hanteren.

DE OKAN-LEERLING

De OKAN-leerlingen werden in taalniveaueklassen georiënteerd. Het doorstromingsbeleid werd hierop geënt. Tijdens het schooljaar kan de leerling verschillende taalniveaus doorworstelen. Het taalportfolio van de Raad van Europa was hierbij een inspiratiebron (zie bijlage). Bij de Europese taalbeheersingsniveaus vordert men binnen het luik 'begrijpen' (luisteren en lezen) meestal het snelst. Heel sterke leerlingen kunnen op tien maanden tijd tot drie niveaus halen. Voor spreken (zowel productie als interactie) heeft men wat meer tijd nodig. Vaak haalt men daar het derde niveau (B1) pas in de vervolgschool. De schrijfvaardigheid bengelt achteraan. Als men op het einde van OKAN het A2-niveau haalt, zijn we gelukkig.

OKAN-leerlingen willen, net zoals Belgische leerlingen, allemaal advocaat of dokter of piloot of politieagent worden... Ook hun ouders hebben vaak (te) hoge verwachtingen... zelfs sommige leerkrachten, omdat ze geen beeld hebben van de vereisten van het niveau van de vervolgschool. Naast de dromen van de leerlingen en de verwachtingen van de ouders plaatsen we de nodige kanttekeningen en voldoende realiteitszin in het individueel uittekenen van de mogelijke leertrajecten.

Met welke factoren houden we rekening?

- het verworven taalniveau na OKAN;
- de schoolse voorgeschiedenis in het land van herkomst;
- de leeftijd;
- de gelijkwaardigheid van het diploma;
- het doorzettingsvermogen;
- de studiegewoonten.

Om de realiteitszin van de leerlingen bij te schaven, laten we alle taalniveaus 'snuffelen' in diverse vervolgscholen gedurende 1 week (de zogenaamde 'snuffelstages'). Leerlingen kiezen hierbij nog niet de school van hun dromen. De bedoeling is dat ze kennismaken met het schoolklimaat van een vervolgschool en dat ze geconfronteerd worden met het taalniveau. OKAN-scholen leiden immers soms tot een vervormd beeld. Leerkrachten verstaan of spreken op den duur 'OKANs'. Je vermijdt samengestelde zinnen of dubbele opdrachten. Je begrijpt de leerlingen, ook als ze met kromme zinnen spreken. Je hebt aan drie woorden genoeg of je gaat voortdurend hertalen en woorden in diverse contexten plaatsen. Bij de opdrachten wordt steeds een voorbeeld geplaatst. Dit worden automatismen waar je niet meer bij stilstaat. Dat deze procedures van taalverwerving niet gehanteerd worden in vervolgscholen wordt te vaak uit het oog verloren. Dat je

**Leerkrachten
verstaan of
spreken op den
duur 'OKANs'.**

eigen taalniveau afmakt, vereenvoudigt, aangepast wordt, daar sta je als leerkracht van de OKAN-school ook niet bij stil. En OKAN-leerlingen hebben maar al te vaak het gevoel dat ze reeds voldoende Nederlands verworven hebben van zodra ze ook maar iets van Nederlands begrijpen.



Tijdens de snuffelstages maken ook de vervolgscholen kennis met het taalniveau van de OKAN-leerlingen. Dat is niet bedreigend en toch emanciperend. Na de snuffelstage hebben ook de vervolgscholen een stem in het advies voor de toekomst van de OKAN-leerlingen. Maar de studiekeuze van de kinderen wordt door de kinderen zelf en hun ouders bepaald. De OKAN-school heeft slechts een emanciperende en adviserende functie.

DE OKAN-SCHOOL

De OKAN-school

- werkt met snuffelstages;
- werkt met een taalportfolio in plaats van te observeren met de natte vinger om de leerlingen in verschillende taalniveaus onder te verdelen;

- hanteert de TASAN-toets (Gysen e.a., 2003) als objectief criterium om het eindniveau te vergelijken;
- stuurt leerkrachten samen met leerlingen op snuffelstage om beter in te schatten tot welk niveau de leerlingen moeten geraken en hoe lesgeven in een vervolgschool er nu concreet aan toe gaat;
- hanteert ook het vrijetijdscircuit (voetbalclubs, jeugddiensten enzovoort) om diverse bronnen aan te boren om de OKAN-leerlingen te confronteren met het gebruik van Nederlands;
- hanteert uitwisselingen met andere scholen van verschillende onderwijsnetten en diverse provincies.

In september moeten de OKAN-scholen vaak de leerlingen opvangen die pas gestart zijn op de vervolgschool. De eerste weken zijn cruciaal. Veel OKAN-leerlingen zijn of worden snel ontmoedigd. Het verschil met de OKAN-school waar ze hun eerste veilige grond onder de voeten kregen, is zo groot. Van sterk ondersteund door OKAN-leerkrachten naar op eigen benen staan qua taalverwerving is een enorm grote stap. Voeg daarbij een aantal basisveiligheidsfactoren en de OKAN-leerlingen staan op een wankel voetstuk.

Een OKAN-leerlinge die na een maand vervolgschool kwam smeken om nog een jaar in de Toren van Babel te mogen blijven, drukte het als volgt uit:

“Mijn medeleerlingen op de vervolgschool zeggen me dat ik gewoon moet doorbijten, dat zij het ook wel soms moeilijk hebben, maar dat ze toch blijven naar school komen, dat iedereen wel eens ongelukkig is en zijn eigen problemen heeft...”

En ik antwoordde: ‘Heb jij een huis, een dak boven je hoofd? Ja. Heb jij geld om elke dag eten te kopen? Ja. Heb jij goede (geldige) papieren? Ja. Heb jij thuis water, gas en elektriciteit? Ja. Heb jij hier rondom jou familie en vrienden? Ja. Weet jij wat er morgen met jou gaat gebeuren? Ja. Dan kan jij dus niet meespreken.’ Op al die vragen antwoord ik ‘nee’ en dat is teveel voor mijn arme hoofd. En in OKAN begrijpen ze dat...”

DE VERVOLGSCHOOL-COACH

In illo tempore bestond nog geen GOK-beleid. Een ‘vervolgschoolcoach’ werd het toverwoord dat de Toren van Babel uitvond. In de vervolgscholen werd met het urenkrediet (specifieke uren) van OKAN, door OKAN een leerkracht aangesteld die de OKAN-leerlingen ter plaatse ondersteunde gedurende de eerste drie maanden. Het vervolgschoolcoach-beleid werd door alle onderwijsnetten overgenomen als voorbeeld van ‘good practice’ en werd nu aangepast met GOK-uren.

Waarom is een vervolgschoolcoach belangrijk voor de leerlingen? Als ex-OKAN-leerlingen niet het gevoel hebben dat ze verzuipten, dan is een vervolgschool beter haalbaar. Het is belangrijk dat iemand die bekend is, de leerlingen kan blijven stimuleren en – in moeilijke momenten – leert relativeren. Het is ook belangrijk dat er iemand is die de OKAN-leerlingen taalkundig kan ondersteunen. Elk vak heeft zijn jargon. Thuistaal en schooltaal, visueel versus abstract, blijft een wereld van verschil.

UIT HET DAGBOEK VAN EEN VERVOLGSCHOOLCOACH

B. had slechte punten voor aardrijkskunde en biologie, maar de leraar beseftte dat het kwam doordat B. de vragen niet begreep. Zo konden we oefenen op het analyseren van de vraag. De leerkracht had de vervolgschoolcoach nodig om aan B. duidelijk te maken hoe hij moest studeren.



K. en F. hebben problemen met geschiedenis. Ze komen uit Marokko en Algerije. Tijdens de momenten met de vervolgschoolcoach blijkt dat ze wel het Nederlands van het vak begrijpen, maar dat ze geen echt tijdsperspectief hebben. Gebeurtenissen situeren in een tijdslijn is moeilijk. Veel namen zijn voor hen ook onbekend: Koning Boudewijn, Julius Caesar, een Neanderthaler,... De geschiedenis vanuit een westerse invalshoek benaderen is voor hen nieuw. Dat de westerse tijdsrekening begint met de geboorte van Christus is een nieuw perspectief. Zij kennen nog andere tijdsrekeningen: Chinees Nieuwjaar valt op een andere ogenblik dan westers Nieuwjaar. Een islamitische tijdsrekening wordt vergeleken met een westerse. Langzaam daagt het... en niet alleen in het oosten. Als we vertrekken met voor hen bekende begrippen zoals Yasser Arafat, Saddam Hussein, de bouw van de grote Moskee in Jeruzalem en die aanbrengen op de tijdslijn, dan begrijpen ze het systeem. En als ze dan een flat screen en een ipod (eigen tijd), een farao en een piramide (oudheid) en een kerk/moskee (Middeleeuwen) moeten tekenen op een tijdslijn is de eurocent gevallen.



Y. komt uit Tunesië. Daar zat hij in een aso-school. Hier schakelde hij over naar een vierde jaar boekhouden (tso). Hij mist de basis van een derde jaar, waar men de basisbegrippen van boekhouden meekrijgt. Samen met de vervolgschoolcoach wordt overlegd wat hiermee kan gebeuren. Voorgesteld wordt dat Y. zoveel mogelijk ook de leerstof van het derde jaar meevolgt en dat hij twee jaar krijgt om die leerstof bij te benen. Zelfs indien hij zwakke punten heeft voor boekhouden op zijn rapport zal dit geëvalueerd worden over twee jaar. Het wordt dus een graadsevaluatie en geen jaarevaluatie. Tijdens dit schooljaar zal vooral zijn positieve evolutie voor dit vak bekeken worden. Het is vooral de go-between-functie van de vervolgschoolcoach die hier belangrijk is. Al te vaak immers wordt gezegd: 'Deze leerling zal niet meekunnen', maar er wordt geen rekening gehouden met zijn potentieel. Vaak moet een vervolgschoolcoach ook feedback geven op klassenraden. Zo niet, worden leerlingen al na een week vervolgschool uitgerangeerd. Minimum drie maanden hebben ze nodig om te wennen aan de vele nieuwe aspecten van een vervolgschool. Als ze na drie maanden niet verzopen zijn, brengen ze meestal wel voldoende weerbaarheid op om zich door die eerste moeilijke jaren na OKAN – waarbij ze nog geruime tijd nodig hebben om aan taalontwikkeling te doen – heen te slaan.

DE VERVOLGSCHOOLLEERKRACHTEN

Veel vervolgschoolleerkrachten verzuipen ook als ze de veelheid aan problemen zien waarmee ze tegelijkertijd geconfronteerd worden. Of het nu ADHD is of dyslexie of taalarmoede van Belgen, migranten of nieuwkomers... het komt allemaal samen. En dan verzuip je als leerkracht ook. GOK is hier een toverwoord, evenals diversifiëren. Toch blijkt dit vaak een onoverkomelijke boodschap.

Diversifiëren zou het toverwoord kunnen zijn in vervolgscholen.

Door het LOP-beleid kan je geen leerlingen meer weigeren, maar vaak zou je het liever doen als je ziet wat voor moeilijkhe-

den op je afkomen. Dan gebruikt men het excuus van taaltesten om leerlingen naar andere scholen en afdelingen te loodsen. Het probleem wordt doorgeschoven. Oef, opgelost! Na zeven jaar heeft men nog niets geleerd. De TASAN-toets is een goed instrument om te bepalen op welk niveau een leerling staat na OKAN. Deze eindtoets geeft informatie en daarnaast kan de taal-aanvangstoets gebruikt worden om te weten welke taalproblemen aangepakt zullen moeten worden, van welk niveau men zal moeten vertrekken. Hij kan echter niet gebruikt worden om moeilijkheden af te

schuiven.

Sommige vervolgschoolleerkrachten gaan even hun licht opsteken in OKAN-scholen om te leren van de visuele methodieken die daar gebruikt worden. Andere leerkrachten zeggen rechtuit: 'Ik moet mijn leerstof gezien hebben. Of men het begrepen heeft, maakt mij niets uit.' Misschien moet men toch nog even stilstaan bij de eindtermen of ontwikkelingsdoelen: het verwerkingsniveau van de leerstof is doorslaggevend dan het 'zien' van de leerstof. Misschien gaat men dan afstappen van het elk jaar opnieuw kopiëren van een vaste cursus, waarbij geen rekening gehouden wordt met diversifiëren... Hoewel dit het toverwoord zou kunnen zijn in vervolgscholen.

GOK staat voor Gelijke Onderwijskansen. Het is ook belangrijk dat OKAN-leerlingen niet té veel aandacht krijgen. Ze hebben gelijke onderwijskansen in vergelijking met anderen. Het hoeft niet een extra belasting te worden. Medeleerlingen vragen laten herformuleren bij een toets helpt ook om de opdrachten voor OKAN-leerlingen duidelijker te maken. Leerlingen leren veel van elkaar. Klassikaal reflecteren over elkaars omschrijvingen van woorden helpt alle leerlingen een stap vooruit bij het verwerken van de leerstof. In groepjes, in duo's werken, is hierbij erg stimulerend.

TIPS

Stel als leerkracht nooit de vraag: 'Heb je het begrepen?' want een OKAN-leerling zegt altijd 'ja'. Uit schrik om op te vallen. Vraag eerder aan diverse leerlingen in de les: 'Leg het eens uit met je eigen woorden.'

Maak posters in de klas met de moeilijke woorden die je in die les verwerkt wil zien. Je weet als leerkracht welke vaktaalwoorden de kern van de les uitmaken en zelf kan je voor afwisselende methodieken zorgen die deze termen aanbrengen. Het is een methodiek die intussen het leren – van de hele klas! – stimuleert.

Een agenda moet je steeds op bord schrijven. Dicteren van een cursus is uit den boze, want fout geschreven woorden zijn onmogelijk op te zoeken in een woordenboek.

Elk jaar evolueer je in OKAN vanuit de specifieke onderwijsnoden. Bij vervolgscholen gaat die verandering veel trager. Te vaak nog denkt men immers: 'De anderen moeten het maar voor mij oplossen. Ik doe mijn ding wel...'

SLOTBEDENKINGEN

In OKAN heeft men niet als moeilijkheid dat men van zoveel verschillende taalniveaus tegelijk start. Het is overal startfase 0. In de vervolgschool heeft men in een klas diverse taalniveaus en dat maakt het best moeilijk. Toch hebben beide scholen een opdracht in het taalontwikkelingsbeleid van nieuwkomers. Hoewel er in de omzendbrief staat dat dit taalbeleid een gedeelde opgave en verantwoordelijkheid is, wordt dit nog maar zelden zo toegepast. Nog al te vaak gaat men vakgericht lesgeven... voor taalgericht lesgeven in alle vakken is er nog heel wat werk aan de winkel.

In OKAN is er qua handelingsplannen al heel wat werk verzet om de intro van OKAN-leerlingen in vervolgscholen te stimuleren. Misschien moeten er nu ook nog schoolinterne vormingen komen die beter

de brug slaan tussen de knowhow van OKAN en vervolgschoolleerkrachten. Of neemt de lerarenopleiding de handschoen op? Oefent men wellicht in de toekomst niet alleen het vakoverschrijdend of -overstijgend lesgeven maar ook het taalgericht lesgeven in alle vakken? Taalarmoede is immers geen fenomeen dat men alleen bij OKAN-leerlingen aantreft. Steeds meer leerlingen zijn in dat bedje ziek. Misschien moet men in de verschillende opleidingen oog hebben voor het hantieren van diverse methodieken die de taalarmoede aanpakken. En dat er dan toevallig ook nog OKAN-leerlingen in die klas zitten... ja, die zullen natuurlijk zeggen: 'Mooi meegenomen!'

Nog al te vaak gaat men vakgericht lesgeven... voor taalgericht lesgeven in alle vakken is er nog heel wat werk aan de winkel.

Ria Flament
Toren van Babel
Bargiekaai 1
9000 Gent
torenvabel@gent.be

Noten

- 1 *OKAN staat voor Onthaalklas Anderstalige Nieuwkomers. In de onthaalklas wordt aan anderstalige nieuwkomers een jaar lang intensief Nederlands geleerd. Na een jaar worden zij in staat geacht door te stromen naar de gewone klas. Anderstalige nieuwkomers zijn leerlingen die bij hun inschrijving in een school voor secundair onderwijs voldoen aan de volgende voorwaarden:*
 - (1) *ze zijn tussen twaalf en achttien jaar oud;*
 - (2) *ze hebben een andere taal dan het Nederlands als moedertaal;*
 - (3) *ze beheersen de Nederlandse onderwijstaal onvoldoende om met goed gevolg de lessen te kunnen volgen;*
 - (4) *ze bezitten niet de Belgische of Nederlandse nationaliteit;*
 - (5) *ze hebben nog geen volledig schooljaar onderwijs gevolgd in een school met Nederlands als onderwijstaal.*

(BRON: taalunieversum.nl > Onderwijs > Onderwijsterminologie)
- 2 *De Toren van Babel is in 2004 genomineerd voor de Taalunie Onderwijsprijs (secundair onderwijs). Wie de OKAN-leerlingen aan het werk wil zien, kan een filmpje downloaden van Taalunieversum (taalunieversum.nl).*

Bibliografie

Gysen, S., Ramaut, G. & Sterckx, M. (2003). *TASAN. Taalvaardigheidstoets Aanvang Secundair onderwijs Anderstalige Nieuwkomers*. Leuven: Steunpunt NT2.

BIJLAGE: Taalbeheersingsniveaus (Taalportfolio Raad van Europa)

A1				
BEGRIJPEN		SPREKEN		SCHRIJVEN
LUISTEREN	LEZEN	PRODUCTIE Spreekvaardigheid	INTERACTIE Gespreksvaardigheid	
Ik begrijp woorden en basiszinnen die betrekking hebben op mezelf en mijn familie en op het leven op school, op voorwaarde dat men langzaam en duidelijk tegen me spreekt.	Ik kan vertrouwde namen, woorden en een eenvoudige zin begrijpen: in allerlei schriftelijke mededelingen op school, op posters e.d. Ik kan een lessenrooster lezen en begrijpen.	Ik kan in zeer eenvoudige bewoordingen mijn woonomgeving en de mensen die ik ken beschrijven. Ik kan mezelf bondig voorstellen.	Ik kan deelnemen aan eenvoudige gesprekken, als men langzaam en duidelijk tegen me spreekt, me helpt bij formulering, enz. Ik kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden.	Ik kan een korte, eenvoudige prentbriefkaart schrijven (vakantiegroeten). Ik kan op formulieren persoonlijke gegevens invullen: voor- en familienaam, adres e.d. Ik kan mijn agenda mits duidelijke begeleiding juist invullen.
A2				
Ik begrijp de meest courante woorden, zinnen en boodschappen die betrekking hebben op mijn persoonlijk functioneren op school en daarbuiten (winkelen, basisinfo over mezelf en mijn familie, woonomgeving e.d.).	Ik kan korte en eenvoudige teksten lezen en begrijpen. Ik kan specifieke, voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse advertenties, folders, menu's, catalogi, dienstregelingen e.d. Ik begrijp korte eenvoudige, persoonlijke brieven.	Ik kan in eenvoudige bewoordingen mijn familie en andere mensen, mijn leefomstandigheden, mijn schoolverleden, mijn huidige opleiding, mijn hobby's e.d. beschrijven.	Ik kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken op school en daarbuiten. Ik kan zeer korte sociale gesprekken voeren, hoewel ik nog onvoldoende begrijp en nog onvoldoende taalvaardig ben om het gesprek zelfstandig gaande te houden.	Ik kan korte, eenvoudige notities en boodschappen opschrijven. Ik kan een zeer eenvoudige persoonlijke brief schrijven, bijvoorbeeld om iemand voor iets te bedanken. Ik kan mijn agenda redelijk zelfstandig invullen.

<i>B1</i>				
BEGRIJPEN		SPREKEN		SCHRIJVEN
LUISTEREN	LEZEN	PRODUCTIE Spreekvaardigheid	INTERACTIE Gespreksvaardigheid	
Ik begrijp de hoofdpunten van gesprekken over vertrouwde zaken op school en in mijn directe leefomgeving. Als er langzaam en duidelijk gesproken wordt, begrijp ik ook de hoofdpunten van veel radio- en TV- programma's over onderwerpen die mij persoonlijk aanbelangen.	Ik begrijp teksten die hoofdzakelijk bestaan uit hoogfrequentie, alledaagse woorden, zeker als die betrekking hebben op mijn directe leefwereld. Ik begrijp de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven. Ik kan eenvoudige leesstrategieën hantieren.	Ik kan gebeurtenissen en persoonlijke belevenissen en ervaringen beschrijven. Ik kan redenen en verklaringen geven voor mijn meningen, plannen en gedrag. Ik kan een verhaal vertellen, de plot van een boek of film weergeven e.d.	Ik kan me in de meeste alledaagse situaties voldoende uitdrukken. Ik kan onvoorbereid deelnemen aan een gesprek over onderwerpen die mij interesseren of die betrekking hebben op het alledaagse leven (b.v. familie, hobby's, school, leefomstandigheden, actuele gebeurtenissen).	Ik kan eenvoudige, samenhangende teksten schrijven over onderwerpen waarmee ik vertrouwd ben of die van persoonlijk belang zijn. Ik kan persoonlijke brieven schrijven waarin ik mijn belevenissen, ervaringen en indrukken beschrijf. Ik heb geen problemen met het invullen van mijn agenda, op voorwaarde dat ik nog geholpen wordt bij de spelling van nieuwe woorden.